

uri daleč do doma. Povedati pa moram, da so to storili brez plačila, ker so me poznali, da sem ondi doma, kjer nas vse rado ima.

Ko sem zopet enkrat v svojem življenju prijetno sedel na vozu in drdral po prašnej cesti proti Blagovici, domislil se nemškega pisatelja Seume-ta, ki je potoval 1801. leta po tej dolini. V svojem popisu „Spaziergang nach Syrakus“ grozno toži, da ga je v Št. Ožboltu neki trdosrčni kramar v ostri zimi že pozno po noči prav po pesje iztiral iz sobe, ker ni bil „nobel“ in se ni pripeljal v kočiji, kakor delajo navadno gospôda. Jezil se je nad vsemi Šentožbolčani, še celo nad fajmoštrom, ki je tako slabo vladal svoje ovčice, da niso poznali krščanskega usmiljenja. Jaz moram reči, da se mi je vse boljše postreglo, da sem bil popolnoma zadovoljen s postrežbo, če ravno nisem več imel, nego dvanajst soldov.

Solnce je že zahajalo, ko pridem zopet domú v Krašnjo. Oče so bili danes boljje volje, nego takrat, ko sem odhajal. Dali so sami za polič vina pri Jurji, in so me neprenehoma izpraševali, kako po Štajerskem letina kaže; to se vé, da sem jim jaz vedel le vse dobro povedati, kar jih je še bolj razveselilo.

Zdaj pa z Bogom dragi bralec! dokler se zopet ne vidimo v kakem drugem potopisu.

Trdoglav.

(Mythologična črtica; spisal Davorin Trstenjak).

Né samo narodne pesme, ampak tudi stare listine so nam ohranile ime Trdoglav. Leta 927 sta menjala viši škof saleburški Odalbert in in žlahtnik Reginperht svoje lastine v Rotachgau; priče te menitve so bili nemški in slovenski žlahtniki, med slednjimi: Turdogauuo, Zventiboh in Auo. *) Pismo se je naredilo „anno incarnationis Domini DCCCXXVII actum ad Karantanam“ — v Karantani — v Karniškem gradu blizo Gospe svete. (Anhang zur Juvavia str. 136 c. XXIII.) — Okoli leta 970. je poklonil viši škof saleburški „nobili clerico N. Witto“ mancipia ita nominata Liuzi cum filiis et filiabus — med temi Slovence Turdagouuo, Putizlao**), Blagadsa, Raza in Dragosid (lib. cit. str. 199).

Za jezikoslovce je oblika: Turdo — Turdagouuo in Auo neskončno znamenita, ker nam pisava imen spričuje, da so koratanski Slovenci za Cirila in Metoda že glasnik **l** kot **v** izgovarjali, **v** pa kot **u**, ker le iz izgovarjanja: „Turdoguavo“ je zamogel zapisati nemški pisec to ime v gori priobčeni obliki, ktero bi nam bil panoniško sloven-

*) Auo = Alo spomni se na slovenska imena: Alič, Alijančič itd.

**) Putizlao = Budislav. Pis.

ski in starobolgarski pisec priobčil v obliki **Тврѣдоглавъ**. Zavaljo izreke: turdo namesto tvrdo primeri dandanašnje izgovarjanje korotanskoslov: duri, namesto: dveri. Oblika Guavo, daje slov. imena iz one dobe: Wezelo (Veselo) Penno, Wolato, Dridodrago Liuto, Vogo, Hinto, Uluo itd. nam dokazujejo, da se je starobolgarski **ѣ** glasil kot **o**; Miklošič stavi veljavo tega glasnika = slabemu **u**, Šafarik = **o/e** Hattala = **y**. V Selcah na Gorenskem sem slišal nominativ „grad“ izgovarjati še „gradö“.

Oblika Dridodrago = Drdodrago (amicus venabuli Jagdspies Freund) nam pričuje, da so korotanski Slovenci **рѣ** methatezovali; primeri današnji: hrib, hriber za: hrb, hrber. Ali pustimo jezikoslovne razlage, da-si ravno bodo onim, kateri tako imenovane frižinske spomenike imajo za čisto staroslovensščino, (v kateri pa jaz tri življe, namer starobolgarski, starohrvaški in slovenski najdem) marsiktere pomislke napravile. —

Ime Trdoglav pa ni samo historično, temuč tudi mythično. Našel sem povesti pod Peco na Koroškem, v solčavskih planinah in na Krasu, da stanuje Trdoglav v pustem gradu, v katerem ima lepo, svetlo, ko zlato bliščečo divico zaprto. Narodne pesmi imenujejo to devico: **Marjetico**. Eno teh nahajamo v Vrazovi zbirki, cela se glasi tako-le:

Stoji, stoji pusti grad,
Ki nima nobenih vrat,
Ko eno samo linico,
V kateri stoji Marjetica,
Ker mi češe lepe lase,
Ma zlate niške, sreberno šet.

Grad je v mythih indoevropskih narodov simbol viharnih oblakov; v takem gradu stanuje vremenski bog Kronos po grških basnoslovcih (Quint. Smyrn X. 195.) germanski: Thunar, staroindijski Indra. Trdoglav je bil tedaj pri paganskih Slovencih bog viharja (Sturm-gott). Vihar pa ne deluje samo v gromskih oblacih, temuč posebno razsaja po pečevnatih gorah, zato so si stari narodi umišljevali, da so viharji zaprti v globokih pečevnatih duplih, tako Boreas v traškem gorovju Haemus itd. Moč viharjeva pa je neskončno velika, trdna kakor pečina; zato ima viharno božanstvo priimke silni, močni, trdni, z močno trdno glavo; enako indijski Dadhyane, Mimir, nemški Grummelkop in Wodan. Božanstva viharjev tudi krajevo device: tako Wodan, Friko, Boreas.

Čudovitno je, da se nahaja tudi v nemških povestih ime Margareta kot mythično, in Mannhardt ima prav, ako reče: Die heilige Margaretha trat in der Volkslegende an die Stelle einer heidnischen Göttin (primeri germ. Myth. 382 itd.) Ker ima po slovenski narodni pesmi Marjetica lepe rumene lase, ktere češe s sreberno ščetjo, osebljena je v njej nekaka boginja luči, svitlobe; berž ko ne Devica *) srbsk. Divojka češk. Devana, ktero je Hanuš primeril grški boginji svitlobe: Palladi — Atheni.

*) V solčavskih planinah: Divica ime gore; zraven nje Ded, Baba, Raduha — sama mythična imena. Pis,

To vihar vjame in jo zapre v svoj pusti grad, ki nima nobenih vrat, ko eno samo linico, dokler je njen ljubitelj iz grada ne reši. Poslušajmo dalje narodno pesem :

Še je prišel grofič mlad :
 „Kaj delaš, lepa deklica,
 Gor v linah goranjih ?
 Tako Marjeta govori :
 „„Jes sim lepa deklica Marjetica
 Sim bla s križov ukradena.
 So bli botri nespametni,
 De so se upijanili,
 Na križji pot me postavili,
 Ni svet'ga križa storili.

Tukaj najdemo paganske in kerščanske namisleke zmešane. Preobširno bi bilo razlagati vse pomene in symbole križopotja; vsi ti namisleki se strinjajo v križajočih se bliskih, kateri so predhodniki viharjevi (obširniše glej Schwartz die poetischen Naturanschauungen str. 252), in katerim je Devica, Djevojka, Devana izpostavljena, predno jo vjame božanstvo viharja.

Marjetica grofu dalje pripoveda :

„Še je prišel Trdoglav,
 Vzel me mlado deklico,
 Še me prinesel v pusti grad.
 Jez sem že letu sedem let
 Sedem let osmega pol“. —

Znamenito je čislo sedem. Ker je vložil narodni pesnik v vrstice mythično legendo, kakor se je med prostim narodom pripovedovala, ni gledal na mero časa. Jaz bi v Trdoglavu iskal tudi božanstvo zimskega viharja; tako bi sedem let utegnilo pomeniti sedem zimskih mesecev, v katerih vlada Trdoglav z neizprosljivo groznostjo in ostroostjo, in ima vjeto boginja nebeške svitlobe.

Nardna pesem dalje pravi :

Tako Marjeta govori :
 „„Ti b' mene rešil prav lahko,
 Pridi danes osmi dan,
 Ko ne bo Trdoglav doma;
 Pojde kje na Ogersko
 Ki bosta dva prisegala.

Kakor v drugih mythih (n. pr. v staroindijskih je bog gorskih viharjev Rjavana, ki je ukradel lepo Sito, ljubico solnčnega boga Rama-ta = Radoš, Raduh — odpotoval in ga ni bilo doma, ko je Rama s pomočjó svojega opičnjaka Hanumana rešil Sito iz pustega grada in ga užgal) : tako tudi Trdoglav odpotuje na Ogersko, kjer dva prisegata. Bog viharja Trdoglav je torej tudi čul nad prisegami ravno

tako, kakor grški bog vetra Hermes, kateri je bil nebeški sel in svečenik (sacerdos) in imel prorokovalno moč.

Marjetica mlademu grofiču pripoveda, kako jo lahko reši iz pu-
stega grada :

„Pnesi oljkove križe tri,
K' so cvetno nedeljo v cerkvi bli,
Tri leskove šibice,
K' so vse enega leta rašene.
Z vsako tribrat vdaril boš
Potle Marjeto rešil boš“.

Tu spet vidimo paganske in krščanske namisleke zmešane: krščan-
ski da paganskemu moč in posvečenje. Oljka je že v grškem mythu
symbol vremenskega dreva (Wetterbaum, adamovo drevo, posebna tvarina
megel po hudem vremenu; primeri Serv. „Minerva jacta hasta - oliva m
creavit“) in leskova šibica še dandanašnji veljá za bajalno šibico
(Wünschelruth). Narodna povest torej ni mogla izpustiti teh dvojnih
dreves, kateri sta symbola natornih prikazni.

Narodna pesem dalje pravi :

Prišel grofič je osmi dan,
Vzel je oljkove križe tri,
K' so cvetno nedeljo v cirkvi bli;
Vzel je tri leskove šibice,
Vse enga leta rašene,
K' so ble v cerkvi žegnane,
Z vsako trikrat vdaril je,
Potlej Marjeto rešil je,
Marjeta se doli spusti
Po drobni zlati ketini.

Rešiti imamo tukaj vprašanje, kdo je namišljen pod mladim gro-
fičem. Ako smo v Marjetici našli osebljeno lučno božico, tako mladi
grofič ni drugi kot mladoletni solnčni junak — solnčni bog bodi si
Raduh — Radogost ali kateri drugi, ker po indoevropskih mythih solnčna
božanstva rešujejo vjete božice luči in svetlobe, tako Herakles, Rama,
Kršna, Apollo. Indijski Rama reši Sito iz oblasti zimskega viharskega
velikana s tem, da njegov grad zažge, to je: solnčna toplota razdere
snežnati grad in zimsko burjo, naš junak pa spusti svojo ljubico po
zlati ketini doli. Zlata ketina ni druga, kakor solnčni žar, tako da
utegne pod vjeto deklico tudi namišljena biti boginja mladoletne zemlje,
ktero solnčni bog reši iz sužnosti zimskih viharjev.

Vendar ker se v pesmi velj :

Trdoglav tako govori,
Ali tam na Ogerskim:
„Meni se pak tako zdi,
Da zlata ketina zvenči,
Da bo nekdo Marjeto vzel“.
Trdoglav tako močno rjoví,
Da se je tresla zemlja in nebo

Od prevelikega strahu.
 Tako Trdoglav govori :
 Kaj ti pravim, grofič mlad!
 Tista je prava sestra tvoja.
 Nikar ne stor' tega grehú,
 Da bi jo za ženo vzeli. —

Da je Marjetica sestra mladega grofiča, ima se pod deklico umeti nekaka svitla nebeška božica; drugače ne bi bil Trdoglav je vzeti odsvetoval, ako bi bila vjeta deklica zemeljska boginja, kajti po indoevropskih mythih so zemske boginje soproge solnčnih božanstev.

Ta narodna pesem je torej odlomek paganske legende in njen zapopadek se da razvezati v sledeče natorine prikazni:

Bog viharja, gorkih burij, močni, silni, da kedar on zrujove, strezata se strahú nebo in zemlja, ukrade — vjame boginjo nebeške svitlobe in jo zapre v svoj pusti grad — temno mrzlo oblakovje; tu stoka jetnica skoz sedem in pol mesecev, dokler je ne reši iz sužnosti mladoletno toplo solnce. Druge narodne pesme mythičnega zapopadka bom poskusil drugokrat razložiti. Mislim, da sem slovanskim bajeslovcem s to razlago saj v nekoliko ustregel; ethične refleksije o tej pesmi prepuščam drugim.

Imajo li Slovanje kakih zaslug za naobraženost evropsko ?

(Spisal Fr. Štrukelj.)

(Konec.)

Vsi ti predhodnji znaki, ki pričajo o velikej sposobnosti Slovanov za naobraženost, bili so tako rekoč jutranja zora za jasni dan in cvetočo dobo Slovanov; ali na to je nastala strahovita burija, ki je dolgo vihrala po vseh slovanskih zemljah. Pozivala je je od nadaljevanja krasno započetega dela na drugo polje, da drugim dolžnostim zadosté. Grozovita ta burja ni bila Slovanom samo s tem škodljiva, ker jih je v daljnem napredovanji zadržala, nego tudi s tem, ker jim je skoro vse že zadobljene duševne plodove požrla in vničila. Kakovo blago duševnih plodov bi iz te rane dobe mogli pokazati, ko ne bi bili Mongoli v Ruskej in Poljskej vsega končali! Ona plemena pa, ki so bila napadom barbariskim manj podvržena, nabrala so si obilo književnega blaga, zlasti Čehi, ki so bili v 14. stoletji v tem oziru jako bogati.

Iz vsega tega je jasno, da so si Slovanje obilo prizadeli, da se izobrazijo; ali nemile okolnosti so je zadrževale v tem blagovitem delu. Toda vkljub temu vendar le moremo nekoliko môž med Slovani navesti, ki so se vsi posvetili naukom, in katerih slava še dan danes slovi.